

Klarnetin Boş “Sol” Sesi İle On İkili Perde Sistemi “Si” Notasını Hızlandıracak Öneriler

Anıl ÇELİK*

Öz

Tahta nefesli çalgılar grubundan olan klarnet, diğer çalgılarda olduğu gibi bazı aşamaları barındıran bir enstrümandır. Klarnete yeni başlayan kişilerde daha fazla gözlemlenen pasaj çalışması oldukça önemlidir. Gözlemlenen bazı sorunların ortadan kaldırılması için belirlenen nota geçişlerini kapsayan çalışma önerisi ile uygulamalı olarak zenginleştirilmiştir. Sorunların aşılabilmesi için bazı nota geçişlerini kapsayacak etüt ve çalışma önerisi bulmak oldukça zordur. Bu kapsam içinde klarnetin boş “Sol” sesi ve on ikili perde sistemindeki “Si” perde sisteminden kaynaklanan, geçiş zorluğu yaşanan problemlerin ortadan kaldırılması amaç edinilmiştir. Bir eseri ya da bir etüdü çalışırken, karşımıza çıkan çalışma önerilerini uygulayarak eseri çözmek, çalışma süresinin kısaldığı gibi kişinin daha kolay öğrendiğini de göstermiştir.

Klarnette de öğretilen metotların ne kadar yarar sağladığı ve uygulama esnasında ne kadar verimli olduğunun tespiti yapılmıştır. Metotların istenilen verilere ulaşmada zorluk çekilmesi çalgı çalan kişilerin çözüm odaklı yazılan makale ve önerileri araştırması müzik yapma becerilerini geliştirdiği görülmektedir. Metotlar, öneriler ve etüt çalışmaları çalgı çalan kişilerin bireysel sorumluluğunda ilerleyecektir. Çalgı çalmadaki temel zorlukların en aza indirilmesi bireysel vicdanımızla eş zamanlıdır. Bir eseri ortaya çıkarırken üzerinde düşünülmesi gereken pasajların ve bu pasajların çalışma önerileri ile bütünleştirilmesi makalenin oluşmasındaki en önemli kriterdir. Karşımıza çıkacak teknik problemlerin en kısa sürede tespit ve çözümü için yazılan öneriler ve eser çalışması ile desteklenerek sürecin hızlandırılması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Perde, Geçiş, Öneri, Çalma, Teknik

The Clarinet's Twelve-Fret System with the Space "Sol" Sound Uses the "Si" Note Recommendations That Will Speed Up

Abstract

The clarinet, which is a part of the woodwind instruments group, is an instrument that has some stages as in other instruments. For those new to the clarinet, it is important to practice a lot of observed passages. A study proposal covering the note transitions determined to eliminate some of the observed problems is enriched with practical examples. When it comes to overcoming such problems, it is very difficult to find study and study suggestions that cover some note transitions. In this context, it is aimed to eliminate the problems caused by the empty "G" sound of the clarinet and the "B" pitch system in the twelve-pitch system and causing difficulty in transition. While studying a work or a study, analyzing the work by applying the given study suggestions both shortens the study time and facilitates learning.

In addition, it has been determined how useful the methods taught in the clarinet are and how efficient they are during practice. Since it is difficult to reach the desired data in the methods, it is seen that the analysis of the solution-oriented articles and suggestions of the instrument players improves their music making skills. Methods, recommendations and etude studies will proceed according to the individual responsibility of the instrument players. Minimizing the difficulties experienced in playing an instrument depends on our individual conscience. The most important criterion in the formation of the article is the passages that need to be considered while performing a work and the integration of these passages with the study proposals. The process will be accelerated with the suggestions written for the determination and solution of the technical problems we encounter as soon as possible as well as doing more practice on the work.

Keywords: Pitch, Transition, Suggestion, Playing, Technique

Geliş/Received: 02.09.2022

Kabul/Accepted: 16.12.2022

- **Etik Kurul İzni:** Bu çalışmaya, insanlardan veri ve örnek toplamayı gerektiren, anket, inceleme, mülakat ve deney içeren çalışmalar kapsamına girmediğinden, etik kurul onay belgesi gerekmemektedir.

* Doç. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, anicelik@nevsehir.edu.tr, ORCID:0000-0003-0152-5581

(Makale Türü: Araştırma Makalesi)

Giriş

Mesleki ve müzikal yaratıcılığın gelişmesi bireysel olarak izlenecek yol haritasının doğru metot ve etütler aracılığı ile zenginleştirilmesi çalgı çalma becerimizi geliştirecektir. Çoğu enstrüman da olduğu gibi klarnet de belirli bir öğretim metodunu doğru bir yöntemle uygulanması gereken bir platformdur. Günümüz koşullarına göre yeni metotlar geliştirmek ve sistemli çalışmak en önemli faktördür. “Klarnetin solo eserlerde ve eşlik görevlerinde başarılı olmasının en önemli sebebi, ses aralığının genişliğidir. Çıkarabildiği seslerin yeri geldiğinde forte ya da piyano düşük seste çıkarabilmesi çalgıya önemli bir ses farklılığı katmıştır” (Erdoğan, 2017: 23). Klarnet eğitimi başlangıcında kullanılan çalgı, bek, bilezik ve kamış gibi materyallerin de doğru seçimi önemlidir. Bu materyallerin marka ve kalite bakımından nispeten iyi olanlarıyla klarnet eğitimine başlamak avantaj sunacaktır” (Pino, 1998: 4). Çalgı eğitiminde alınan yol, müzikal yeteneğini geliştirecek doğru metot, etüt ve çalışma önerilerinin seçimi müziksel işitmeyi, yorum gücünü ve en önemlisi teknik beceriyi hızlandıracaktır. “Günümüze kadar gelen klarnet yay ve mekanizma sayesinde üzerinde yer alan 20 perdeye sahipti. Klarnet birçok evreden geçerek bugün ki halini almak için çok çaba sarf ettiği gözlenmektedir” (Ruşenoğlu, 2015, 2). “Enstrüman eğitimindeki en temel gereklilik olan kişisel çalışma disiplini ve sistemi, öğrencilerin çalgı çalma yeteneklerini geliştirecek en önemli amaçları arasında yer alır. Disiplin ve sistem oluşmadığı sürece gelişim hem durağan hem de istedik davranışlara ulaşamayacaktır” (Özparlak, 2019: 164). Edinilen doğru metot ve önerilerin çalgıya ne kadar aktarıldığı, çalgı çalma disiplini ve parmak geçiş pozisyonlarını tekrar tekrar gözden geçirmek sabır ve zaman gerektirecektir. “Öncelikle dil atabilmeyi doğru bir şekilde öğrenmek ilerde büyük bir avantaja dönüşecektir. Dilin kamışa baskı yaptığında klarnet çene pozisyonu bozulmadan üflememiz gerçekleşmelidir” (Harvey, 1980: 10). Özellikle bu çalışmaları yaparken pasaj çalışmalarını zevkli hale getirmek, beden ve zihnin paralel uyum sağlaması, teknik beceri ile müzikal yaratıcılığın ortaya çıkmasını sağlayan önemli bir faktördür. “Enstrüman eğitimi, bireyin var olan müzikal yeteneklerine ulaşmasını eğiterek geliştirilebilmesine ve çalgının keşfedilebilmesine imkân sağlayarak kişinin kendisini geliştirmesine fırsat tanır” (Özparlak, 2019: 162). “Çalgı metotları çalcının yeteneğini geliştirecek, müzik ile ilgili becerilerine ışık tutacak ve müzik yeterlilik düzeyini pekiştirecektir” (Tanrıverdi, 1997: 8). Metotların yeterlilik düzeyi, esere uygun pasaj çalışmalarını içeren etüt çalışmalarını takip etmek ve çözüm arayışında etkili olacak yol haritasının doğru bir şekilde saptanmasına yardımcı olacaktır. “Çalgı hâkimiyetinde matematiksel tutum, duyuş kabiliyeti ve yorumlama gücü müziksel birikimin çalgıya uyum sağlayabilmesi açısından önemlidir. Kişi hedeflerini belirlediği ölçüde çalgı hâkimiyetini gösterebilmesi, çalgısındaki ustalığını da yansıtmalarının sonucu olarak karşısına çıkacaktır” (Yalçinkaya, Eldemir, Sönmezöz, 2014: 1584). Çalışmada karşımıza sıklıkla çıkan boş

“Sol” sesinin entonasyon doğruluğunu saptamak için sağ elimiz ile alt gövdedeki sesleri kapatarak kontrolünü yapmamızı da sağlayacaktır. Böylece boş “Sol” sesini üflerken doğru entonasyonda olup olmadığını da öğreten bir çalışma önerisi ile de birkaç çalışma yöntemi de sunulacaktır. “Enstrüman öğretimi, çalgı çalmayı öğrenmenin gerçekleşmesi ve çalgıyı seslendirmek için bireyin kişisel davranışlarında teknik ve estetik nitelikli yeni yetenekleri geliştirmek amacıyla uygulanan süreci oluşturur. Çalgı öğreniminde bilgi, beceri ilerletilebilir ve davranışlar geliştirilebilir” (Akkuş, 1996: 164). Edinilen bilgi ve birikim çalgı çalan kişilerin karakterini, bakış açısını ve becerisini de sergilemesine olanak sağlamasına yardımcı olacaktır. “Çalgı eğitiminde metot çalışma yöntemi, daha etkili tekniklerin geliştirilmesi, uygulanması ve eğitimde zaman yönetiminin doğru kullanımı açısından tercih edilebilir. Çalgı öğretim metodunda çoğunlukla kolaydan zora geçişi sağlayacak şekilde tasarlanmış alıştırmalar, etüt ve çeşitli eserler ile birlikte kuramsal bilgiler ve açıklamalar da bulunmalıdır” (Ceylan, 2010: 9). Bir çalgıyı doğru öğrenmenin en önemli hususu doğru metot seçimidir. Kazanılan öğrenimin daha kısa sürede ve sağlam olmasına olanak sağlayacaktır. Metotlar, etütler ve çalışma önerileri sayesinde çalgının alt yapısının daha sağlam, daha sistemli ve daha kurallar ekseninde olması açısından isimlendirilebilir. Bu süreç istikrar, planlama, disiplin, azim ve çalışma kazanımını hem hızlandıracak hem de çalgı çalma hâkimiyetini güçlendirecektir. “Klarnetin hemen hemen her parmak dokunuşunun başka pozisyonlardan alınabildiği gibi en önemli sınırlama sesin doğru entonasyonudur” (Rehfeldt, 2003: 47). Pasaj çalışması yapılırken doğru sesin elde edilmesi, doğru entonasyon takibi yapılmalıdır. Parmak geçişi kolaylığını bir yandan takip ederken bir yandan da güzel bir ton elde etmenin dikkatini de gözden kaçırmamalıyız. “Kişinin müzikal dünyası her gün farklı değişiklikler gösterirken, verilen çalgı ilerleyişi de sabit kalmamalıdır. (Lawson, 1995: 123). “Başlangıçta uygulanan kendi düzeyine göre eser seçimi hem sistemli bir eğitimi hem de çalgıdaki hızlanma sürecini arttıracaktır”(Ceylan, 2010: 18).“Sanatçılar; bestecilerin literatüre önemli katkı sağladığı gibi bilinmeyen ve kaybolan notaları gün yüzüne çıkarmalıdır. Müzik kaydı olmadığı durumlarda daha da belirleyici bir yol haritası olacaktır.” (Jennings, 1972: 1-2). Her çalgıda olduğu gibi, öğretilen metodun ya da çalışma önerilerinin doğru bir şekilde disiplinli çalışılması oldukça önemlidir. Yeni çalışma önerilerinin geliştirilmesi bir eseri yorumlarken daha özgüvenli ve çalgıya hâkim olmamızın da yolunu hızlandıracaktır. “ Pasaj zorluğu çekilen yerlerde yavaş tempodan başlayarak kademeli olarak en hızlı dereceye kadar çıkılması ve hız kademesi kademeli olarak artırılmalıdır. Çalışmalarda dil yeteneğini geliştirmek dili aşamalı olarak hızlandırmak pasaj geçişinde etkin bir rol oynayabilir” (Jennings, 1972: 101-102). Pasaj çalışmalarını, klarnet çalarken farklı pozisyon yerlerini parmak kontrolü sayesinde denetim altına almamız mümkündür. “Parmak tekniği fiziksel, durumlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Parmak hızının, el kaslarının çalıştırılarak elin kapasitesinin en üst seviyeye çıkarılması parmak tekniğine büyük ölçüde yarar

sağlayacaktır. İnsanın kişiliğinin gelişmesi nasıl kişisel özgürlüğünü oluşturuyorsa klarnette de parmakların daha kontrollü hareket etmesi gereklidir. Parmak tekniğinin doğru öğrenilmesi ve devamlılığı hızlı çalmanın bir göstergesi olacaktır” (Çelik, 2018: 73). Çalışmada altı çalışma önerisi ve iki eser çalışmasına yer verilmiştir. Çalışmalar özgün çalışmalardan oluşmaktadır. Pasaj geçişleri, başlangıç seviyesinden başlayarak her aşama bir sonraki öneriye hazırlanarak tasarlanmıştır. Belirli nota seçimi “Sol” notasından “Si” notasına geçerken legato (bağlı) çalış zorluğu ve sesin doğru çıkmasını engelleyen teknik ve ağız kontrolünün sağlanmasında izlenecek yol haritası amaçlanmıştır. Çalışma önerilerinin disiplinli ve titiz çalışma ile pozisyon geçiş kolaylığı sağlanması hedeflenmiştir.

Şekil 1. Çalışma Önerisi 1

Çalışma 1’de metronom hızının yavaş başlatılması ilk öneride oldukça önemlidir. Parmakların geçişte uyum sağlaması için ilk önce nüansız düz bir şekilde çalışılmalıdır. İlk iki ölçüde nefes alıp sonrasında ilk üç ölçüyü tek nefeste çalmayı hedeflemeliyiz. Metronom hızı nefesimize yetecek kadar yol alınırsa öneriyi tek nefeste çalmamız yarar sağlayacaktır. Boş “Sol” sesi tutarken sağ elimizin alt gövdede yer alan kalın ”Sol” notasına basmamız bazı klarnetlerde doğru entonasyon sağlaması açısından oldukça önemlidir. Özellikle klarnetin boş “Sol” sesi duyum açısından tiz ya da pes kaldığı için akort cihazıyla kontrol edilerek üflenmelidir. Önerileri çalışırken, seslerin doğru ses entonasyonda olup olunmadığına dikkat edilerek çalışılmalıdır. Önerideki yazılan nüansları ekleyerek müzikal kaliteyi de gözden kaçırmamak gerekir.

Şekil 2. Çalışma Önerisi 2

Öneri 2’de bağ ve ayrı ayrı çalınan notalara dikkat edilmelidir. Altında çizgi olan notalar uzun uzun çalınmalı (detachee) ancak bağlı duyulmamasına dikkat edilmelidir. Nota geçişlerinde boşluk olmaması (bağlı duyulması) çok önemlidir. Çalışmanın asıl amacı o boşluğu kaldırmaktır.

Boş “Sol” sesini çaldığımızda sağ elimizi kapatmamız on ikilik perdeye daha rahat geçmemizi sağlayacaktır.

Şekil 3. Çalışma Önerisi 3

Çalışma 3’de artikülasyon çeşitliği de sağlanacaktır. Staccato (dilli) Legato (bağlı) arasındaki fark pasaj geçişleri sayesinde hızlanacaktır. Bir yandan pasaj geçişini çalıştırırken bir yandan da nüans farklarını (forte -piyano-mezzo forte) çalıştırmayı hedefleyecektir. Staccattolar oldukça kısa yapılmalı tekrarlanan seslerin temiz çıkmasına dikkat edilmelidir.

Şekil 4. Çalışma Önerisi 4

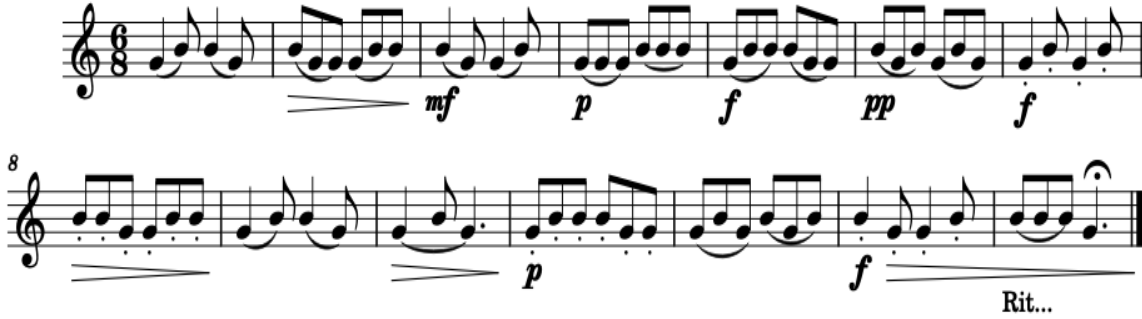
Çalışma 4’de onaltılık tekrarlanan notaların sık bir şekilde çalınması sağlanacaktır. Parmak ve dil hareketinin aynı anda olması çalışmanın amacıdır. Bağlı ve dilli artikülasyonlara dikkat edilmelidir. Bir yandan nüans farkları ortaya çıkarılırken bir yandan da seslerin tane tane gelmesine özen göstermeliyiz. Crescendo (sesin giderek yükselmesi) Decrescendo (sesin giderek alçalması) için piyano nüansının belli bir ayarda başlaması tonumuzu ve ses yükselişini kontrol etmek açısından önemlidir.

Şekil 5. Çalışma Önerisi 5

Çalışma önerisi 5’te üçlemeli notasyonu çalışırken, tekrarlanan notaların da gözden kaçırılmaması gereklidir. Özellikle klarnette tekrarlanan notaları çalmak oldukça güçtür. Nedeni; klarnetin tek kamışa sahip olmasından kaynaklanır. Parmakların perdeye yakın olması pasaj geçiş

sürecini hızlandıracaktır. Her öneriyi titiz ve sistemli çalışmak eser çözümlene süremizi kısaltacaktır. Her ölçüyü birkaç kez tekrar ederek geçmek pasaj sorununu halletmemize olanak sağlayacaktır.

Şekil 5. Çalışma Önerisi 6

Çalışma 6’da farklı ritim kalıbı ile zenginleştirilerek, pasaj çalışması daha verimli ve zevkle hale dönüştürülmesi hedeflendirilmiştir. Bir eserde karşımıza çıkacak pasaj çalışmasının zamanında yapılmasının karşılığının alındığı ilerleyen zamanlarda gözlemlenecektir. Özellikle staccato atarken diyaframı iyi kullanmak seslerin daha dolgun gelmesini sağlayacaktır. Nüans farklarına dikkat etmek ise nefesimizi tasarruflu kullanmamızı ve kendimizi çok yormadan uzun saatler çalışmayı sağlayacaktır.

Şekil 6. Eser Çalışması 1

Eser çalışmaları edinilen bilgi ve birikimin sanata dönüştüğü yerdur. Bir eseri yorumlamak ve herkese hitap eden bir atmosfere dönüştürmek çok meşakkatli bir yoldur. Eseri sabırla, özveriyle ve azimle ilerletmek zamanında yapılan çalışmanın karşılığıdır. Önerileri çalışmak zaman zaman zor olsa da sonunda bir eserin ortaya çıkışına şahit olmak yapılan emeğin karşılığıdır. Nüans farklarına çok dikkat ederek kontrollü çalmamız, eserin nüans farklarını daha çok ortaya

çıkacaktır. Eserin notasyonunu mükemmel çalmak kadar yazılan esere duygu ve yorum gücünü katmak ayrı bir yorumculuk sanatıdır.

Şekil 7. Eser Çalışması 2

Eser çalışmaları, kat edilen yol haritasının en güzel örneğidir. Eksik kalan yerleri açıkça gösteren bu çalışmalar, çalışılması gereken yerleri tekrar hatırlatan eserlere dönüştürecektir. Karşımıza çıkacak pasaj zorluklarını nasıl çözümleneceğimizi ve nasıl uygulama noktasına taşınacağını açık bir şekilde gösterir. En önemli husus ise emeğin karşılığının alındığı andır.

Sonuç

Yapılan çalışma klarnet eğitiminde karşılaşılan pasaj sorunlarını en aza indirme ya da tamamen kaldırma noktasında üretilen çözüm önerilerinden oluşmuştur. Metot yeterliliğini gözden geçirmek, çalışma önerileri ile desteklemek için eseri çalışmada nasıl bir yol izlendiğinin tespiti yapılmıştır. Elde edilen bilgilerin eser üzerinde pekiştirilmesi zamanın nasıl verimli hale dönüştüğünün en güzel örneğidir. Her çalgıda olduğu gibi belirli bir metodu kullanmak, metodu geliştirmek ve disiplinli çalışma; çalma yetisini geliştirmede önemli bir faktördür. Her pasaj çalışmasının ilerde çıkacak eser çözümlene noktasında ne kadar önemli olduğunu farkına varılması amaç edinilmiştir. Pasaj çalışmalarını zevkli hale getirmek bizim elimizdedir. Yapılan öneriler ve çalışmalar ile pekiştirilmesi zamanında zor gelen pasajların nasıl çözüme ulaştığı noktasında varılan en önemli kısımdır. Enstrümana hayat vermek ve bir bütün olmak ona ayrılan zamanın tam karşılığıdır.

Öneriler

Klarnetin kullanım alanlarının gelişimiyle birlikte çalgıya olan hâkimiyetin önemi daha da artmıştır. Belli bir metoda bağlı olarak ya da çeşitli metotlardan yararlanarak çalgı hâkimiyeti de hız kazanacaktır. Metotların yeterli kalmadığı zamanlarda yazılan makaleler, araştırmalar ve değişik kaynaklardan elde edilen birikim oldukça önemlidir. En önemli husus, kişinin bireysel çalışmada gösterdiği azimdir. Ancak yine de asıl olan, yazılan metodu ne kadar özümlediğimiz ve karşı tarafa ne kadar aktardığımızdır. Bir eseri yorumlama gücü esere ayırdığınız zaman, sabır, azim ve sistemli çalışmada etkilidir. Her kişinin eseri çözümlene süresi farklı olduğu gibi çalışma disiplini de farklıdır. Kişi kendisine en uygun çalışma programı oluşturarak, hedefe yaklaşmak için çalışma zamanını arttırmalıdır. Hedeflerimizden asla vazgeçmemeli ve hedefe ulaşmak için var gücümüzle çalışmalıyız. Zamanında yapılan fedakârlıklar bir gün karşımıza çıkacaktır.

Kaynakça

- Akkuş, R. (1996). Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinden Mezun olan Öğrencilerin Öğrenci Giriş Davranışlarının Çalgı Eğitimi Bakımından Değerlendirilmesi. 1. Ulusal AGSL Müzik Bölümleri Sempozyumu'nda Sunulmuş Bildiri, Bursa.
- Ceylan, D.A. (2010). Başlangıç Eğitiminde Kullanılan Klarnet Metotlarının İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, A. (2018). Bir Nefesle Klarnet. Edirne, Ceren Yayıncılık.
- Jennings, V.S. (1972). Selected Twentieth - Century Clarinet Solo Literature: A Study in Interpretation and Performance. The University of Oklahoma, D.M.E.

- Özparlak, Ö.- Albuza. (2019). Başlangıç Klarnet Eğitimi İçin Tonal Sistem ile İlişkilendirilmiş Makamsal Müzik Eğitimine Yönelik Bir Çalışma Modeli Önerisi(Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Harvey, P. (1980) The Clarinettist's Bedside Book, Fentone Music LTD, London
- Lawson, C. (1995) The Cambridge to the Clarinet. United Kingdom, Cambridge
- Pino, D. (1998). The Clarinet And Clarinet Playing. New York, USA: Dover Lication, Inc.
- Rehfeldt, P. (2003). New Directionsfor Clarinet. United States of Americaby Scarecrow Press, Inc.
- Ruşenoğlu,C.(2015). Romantik Dönem Bestecilerin Eserlerinde Klarnet'in Yeri, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Erdoğan, S (2017) Tarihsel Süreç İçerisinde Bando ve Orkestralarda Klarnetin Yeri ve Önemi Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Tanrıverdi, A. (1997) Güzel Sanatlar Liselerinin Müzik Bölümlerinde Uygulanan Çalgı Eğitimi ve Viyolanın Çalgı Eğitimi İçerisindeki Yeri, Trabzon
- Yalçınkaya, B.,Eldemir, A. C. &Sönmezöz, F. (2014). Müzik Öğretmeni Adaylarının Bireysel Çalgı Dersine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi. Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History